

DOMOV
PRO SENIORY VRBNO
VRBNO POD PRADĚDEM

JARNÍ DOMOVÁČEK -velikonoční příloha

Zajímavosti o Velikonocích

Panímámo zlatičká, darujte nám vajíčka,
nedáte-li vajíčka, uteče vám slepička
do horního rybníčka
a z rybníčka do louže
kdo jí odtud pomůže?

Já jsem malý koledníček, tetičko,
přišel jsem si pro červený vajíčko.

Pro vajíčko červený,
pro koláč bílý, jsem-li já vám, tetičko,
koledníček milý?

Pohanské Velikonoce

Pro většinu Čechů zůstávají Velikonoce původními pohanskými svátky jara a plodnosti, které slavili už staří Slované a Germáni. Jsou oslavou jarní rovnodennosti (slunovratu), zániku zimy a vítáním jara, kdy se země probouzí k životu a pole čekají na své zúrodnění. Jako připomínka návratu stěhovavých ptáků z jihu se dříve pekly takzvaní ptáčci – uzlíky.

Židovské Velikonoce (Pesach)

Jako významné a již nábožensky organizované svátky se Velikonoce objevily poprvé u Židů. Byly to svátky přesnic (pascha; hebrejsky pesach = přejítí, ušetření) slavené na památku vysvobození Izraelitů z egyptského otroctví. Připomínalo se jimi Hospodinovo milosrdenství, když při hubení prvorozců v Egyptě přešel domy Židů, které byly označeny krví beránka. Svátky se slavily vždy čtrnáctého dne měsíce nisanu.

Křesťanské Velikonoce

Pro pravidelně praktikující křesťany jsou Velikonoce slavností vzkříšení a zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Jsou nejvýznamnějším svátkem křesťanské církve a patří k nejstarším svátkům vůbec. Na počátku našeho letopočtu byl o Velkém pátku ukřižován Ježíš Kristus, Spasitel lidstva, a v noci ze soboty na neděli pak vstal z mrtvých. Tato noc se proto nazývá Velkou nocí. A protože křesťané věří v posmrtný

život, zvěstuje se v tuto dobu, že život zvítězil nad smrtí, pravda nad lží, spravedlnost nad nespravedlností a láska nad nenávisť.

Odkud název Velikonoce?

Název Velikonoce je odvozen od Velké noci, kdy ukřižovaný Ježíš Kristus vstal z mrtvých. Avšak žádný ze zachovaných historických pramenů neudává přesné datum. Tradice klade neděli po "Velké noci" na první jarní úplňk, kdy slaví svůj velký svátek Pesach i Židé.

Vypočtení data Velikonoc

Velikonoce tedy patří k pohyblivým svátkům, jelikož jejich datum není přesně stanoveno. Ostatní pohyblivé svátky celého roku se vždy odvozují právě od data Velikonoční neděle.

Každým rokem Velikonoce připadají na první neděli po prvním jarním úplňku – tedy po prvním jarním dnu 21. března (ne pokaždé je 21. březen dnem jarní rovnodennosti – ta může vyjít podle astronomických výpočtů až o dva dny dříve nebo později). Proto Velikonoční neděle může být kdykoli mezi 22. březnem a 25. dubnem. Pokud by její datum vyšlo později, posune se o týden dopředu. Zároveň však v jedné devatenáctileté periodě tzv. zlatého čísla nesmí být Velikonoční neděle dvakrát v nejzazším přípustném datu (25. dubna). Celý tento způsob výpočtu byl přijat asi koncem 6. století a nazývá se Alexandrijský. Podle jiných pramenů jej však určil už roku 325 ekumenický koncil v maloasijské Niceji (Koncil nicejský).

Ovšem dříve dělalo tehdejší astronomům ještě potíže tuto dobu jistě stanovit. Proto si vypomáhali používáním tabulek, aby mohli Křesťané v různých částech světa slavít Velikonoce jednotně. Tyto tabulky byly součástí misálů (knih s mešními texty) a tu nejstarší sestavil alexandrijský biskup Dionysius ve 3. století našeho letopočtu. Nejvíce se pak používaly tabulky sestavené v osmém století anglosaským mnichem, který se jmenoval Beda Venerabilis (Ctihodný). Tabulky byly založeny na poznatku, že data Velikonoc se vždy ve stejném pořadí přesně po 532 letech opakují.

Velikonoční symboly

Velikonoční pomlázka

Tradice velikonoční pomlázky je velice stará. Zmiňuje se o ní už pražský kazatel Konrád Waldhauser, žijící ve 14. století. O velikonočním pondělí a úterý se prý šlehali manželé a milenci a ospalci i lenivci se časně z rána házeli do vody nebo alespoň polévali, aby se probrali.

A co si každý z nás představí pod pojmem pomlázka? Tento název označuje svazek spletených vrbových proutků, který slouží jako nástroj ke šlehání. Pomlázkou je však také nazýván například výsledek z koledování.

Plést pomlázku měl umět každý muž. Do různě velkých pomlázek z různého počtu vrbových proutků (3, 4, 6, 8, 9, 10, 12) se vplétala červená stuha. Malé pomlázky se nosily stočené

v kapse (pro všechny případy...), se středně velkými se chodilo na koledu a těm téměř dva metry dlouhým se říkalo obřadní.

O Velikonočním pondělí vstávali děti, chlapci a muži časně zrána, aby vyšli s pomlázkou na koledu. Šlehali děvčata, aby byla zdravá, pilná, a veselá po celý rok, předávali jim tím svěžest, mladost, ohebnost a zdraví mladého proutku. Svobodná děvčata jim za to zavěšovala na pomlázky barevné stuhy. Vdané ženy koledníci vyšlehali proto, aby jim vyhnali zlý jazyk. Nechodili však do domů sousedů, s nimiž nebyli zadobře.

Také hospodář vyšlehal čeládku, aby nebyla líná, krávu, aby se brzy otelila a ovocné stromky, aby se probudily ze zimního spánku k další úrodě.

Dříve se šlehalo pomlázkou i další den, o takzvaném "odplatném úterý", kdy děvčata oplácela hochům. Někde se místo pomlázky ujímala úkolu pomladění studená voda. Tomuto zvyku se říkalo „oblévačka“. Říkávalo se, že „prašivý bude ten, kdo nebyl politý vodou“.

Názvy a podoby pomlázek:

binovačka a vinačka (z prutů vinné révy); dynovačka (z Chodska); hodovačka, houdovačka (odvozené od hodu - velkého svátku spojeného s hostinou); koleda (z jihomoravského Vranovska); karabáč, korbáč (z Moravy - slovo pochází z tureckého kyrbáč - tj. bič, důtky); kyčka, kyčkování, kyčkovanka (z Opavska); mrskačka, mrskanda, mrskot, mrskut, mrskút (z jižní a střední Moravy); pamihod, pomihod, pomrhod (ze středních Čech - zkratka středověkého popěvku Pomni hody do provody); sekačka (ze Žďárska); šlaháčka, šlehačka, šlahání, vyplácání (z jihovýchodní Moravy); šmekúrst, šmekustr, šmerkous, šmerkust, šmigrust, šmigrust, šmykustr (ze severní Moravy a východních Čech); tatar, tatarec (ze střední Moravy); březové metličky, čugár, dingus, kančúch, metla, mrzkouz, roučačka, švihačka, šihačka, šihota, žíla, žila,...

Velikonoční vajíčka

Pravděpodobně jako první zavedli zvyk darování vajec v období svátků jarní rovnodennosti Egypťané. Vejce se pak odpradávná zdobila nejen u Slovanů, ale i u Litevců, Němců, Švédů, na Kavkaze, v Asii i u jiných národů. Nejstarší nalezená kraslice je prý stará 2300 let.

U nás dávaly dívky chlapcům vajíčka odměnou za šlehání a za odříkání hezké koledy. Vajíčka musela být plná a barevná. Časem se začala zdobit i prázdná vyfouknutá vejce (tzv. pouchy nebo vejdukky), která sloužila především jako dekorace. Tradice malování kraslic se v našich krajích rozvinula jako nikde jinde na světě. Nyní je zvykem koledníkům dávat i dárky a starším hlavně alkohol.

Legenda o malování vajec

Při svém putování po světě jednou přišel Ježíš se svatým Petrem do statku, kde poprosili hospodyně o kousek chleba. Nešťastná hospodyně však neměla ani skývu, ale chtěla pocestné pohostit. V tom uslyšela kdákání slepice, a tak seběhla do kurníku a našla zde vejce. Upekla ho v teplém popelu a nakrmila jím pocestné. Když odešli, chtěla smést ze stolu skořápky, ale spatřila, že byly zlaté! Každému pocestnému

potom dávala vejce, avšak žádná skořápka se už ve zlato neproměnila. Časem začala vejce rozdávat na výroční den návštěvy oněch dvou pocestných.

Barvení vajec

Za typické barvy pro Velikonoce se považují **červená, žlutá, zelená, červenohnědá, hnědá a černá**, protože se daly získat z přírodních zdrojů. Koncem 19. století tyto zdroje nahradila chemie. Červená barva ochraňovala podle pověr před demony a zároveň symbolizovala lásku a život. A právě červeně obarvená vejce se původně označovala za kraslice.

Přírodní barvy:

- žlutá: odvar z cibulových slupek (ale jen krátce); šafrán
- červená: odvar ze slupek červené cibule a octa; červené zelí nebo šťáva z červené řepy; šťáva z borůvek nebo bezinek
- světle zelená: lipový květ; kmín; šafrán
- tmavě zelená: mladé žito; voda ze špenátu; odvar z olšové kůry
- fialová: lipový květ; kmín; šafrán
- hnědá: odvar z dubové nebo olšové kůry; odvar z cibulových slupek (déle); čaj
- černá: roztok sazí, na jehož dně je několik rezavých hřebíků; odvar z olšové kůry

Potřeme-li hotová (obarvená a nazdobená) vajíčka špekem, jsou krásně lesklá

Symbol vejce

Vejce je symbolem nového života (už od pohanských dob); plodnosti, úrodnosti, života a vzkříšení (protože obsahuje zárodek života); životní síly, narození, nesmrtelnosti, slunce, návratu jara; bezpečí (díky skořápce) a zárodečného chaosu, ze kterého vznikl svět. Vejce se také přirovnává k hrobu, který skrývá život (symbolické spojení s Ježíšovým zmrtvýchvstáním).

Hry

V době Velikonoc se dříve také hrály různé hry, dnes již víceméně zapomenuté. Jednou z nich bylo házení kudly na kudrnu a vejce. Chlapci celou zimu pečlivě střídali volské chlupy, z nichž na jaře vytvořili míč (kudrnu) a házeli na něj nožem. Komu se podařilo nůž zabodnout nejbližší kudrny, jako první se pak kudrnou střefoval do natvrdo uvařených vajec rozestavených na trávníku do řady. Kdo jich zasáhl nejvíce, mohl jich také nejvíce sníst. Také se ťukalo vejcem o vejce a komu dříve prasklo, ten prohrál a musel dát své vajíčko vítězi. Nebo se vajíčky koulelo po nakloněné ploše "na valbisku" a vyhrával ten, komu se odkoulelo nejdále.

Velikonoční beránek

Symbol beránka byl velmi rozšířený už za doby pohanů, a to především v celém Středomoří, ovládaném po tisíciletí pastevci. U židů pak byly ovce symbolem Izraelity jako člena „Božího stáda“, o něž se stará jejich pastýř – židovský Bůh. Židé také beránka zabíjeli na památku vyvedení Izraele z egyptského otroctví.

V křesťanství beránek symbolizuje památku Krista, „Beránka Božího“, který byl právě jako nevinný, čistý a poslušný beránek obětován na kříži a jeho krev zachránila pokřtěné od hříchu a smrti.

Beránek jako obřadní pokrm je znám už od středověku. Nevíme však, zda se jedlo přímo beránčí maso, které si jen málokdo mohl dovolit, nebo jen pečivo v podobě beránka.

Velikonoční zajíček - aneb nosič vajíček

Symbol velikonočního zajíčka náš národ převzal z Německa – a děti si ho velice oblíbily, neboť právě jim o Velikonocích přináší vajíčka, a to hlavně čokoládová.

Ale proč právě zajíček? Tajné roznášení vajíček mu bylo prisuzováno snad proto, že na jaře býval vídán u lidských obydlí, kde vyhledával potravu. Lidé také dříve do chleba upečeného ve tvaru zajíce pokládali vajíčko, z čehož si časem nejspíše vydedukovali, že vajíčka nosí – a ne-li rovnou snáší – právě zajíc. Dalším starým zvykem bylo honit "velikonočního zajíce", což znamenalo hledat ukrytá vajíčka na poli.

Avšak vajíčka všude nenosil jen zajíček o Velikonočním pondělí. Například ráno o Zeleném čtvrtku hledaly olomoucké děti na zahradě vajíčka od "Pámbíčkových slepiček" a západočeské děti též den nacházely po zahradě červená vajíčka od kohouta, který je snášel jen jednou za rok. Ve středních Čechách nadělovala liška. Na Slezsku při první obchůzce polí o Velikonočním pondělí děti hledaly v brázdách sladké dobroty, jež jim tam naděloval skřivánek – škovránek. Ve skutečnosti je tam tajně ze zástěry vkládala maminka.

A co vůbec zajíc symbolizuje?

- V mytologii řecké, egyptské i čínské je symbolem štěstí, plynoucího času a krátkosti života.
- V Bibli je symbolem chudých, skromných a pokorných, ale také symbolem smyslnosti. A přestože je maličký, je považován za velmi moudrého, „moudřejšího nad mudrce“.
- V Byzanci byl symbolem Krista.
- V lidovém pojetí je považován za atribut zmrtvýchvstání, neboť zajíc prý nespí – to se zdá z toho důvodu, že nemá oční víčka.
- Zajíček je také symbolem koloběhu života.

Velikonoční dárečky

Lidé se obdarovávají i Velikonocích – to aby je prý "nepokakal beránek". Toto obdarovávání mělo být výrazem radosti nad Ježíšovým vzkříšením. Měly se odpouštět dluhy a neměla se vyžadovat otrocká práce. Posílala se také různá přání spolu s různými dárky (například pomlázky z proutí nebo jídla – mazance, beránci, vajíčka, jídášky s medem...).

Velikonoční oheň a svíce

Světlo, tedy i světlo zapálené svíce, je všeobecně chápáno jako symbol života. Bílá barva svíce symbolizuje čistotu, naději a nový život. Velikonoční svíce pak znamená vítězství nad zimou (jako jarní slunce), ale pro křesťany je spíše symbolem světla spojeného s Ježíšovým zmrtvýchvstáním, kdy Ježíš Kristus zvítězil nad smrtí. Stalo se tomu tak o Velké noci (z Bílé soboty na Boží hod velikonoční), a proto se v tu dobu v tmavém kostele za třikrát opakovaného zpěvu "Světlo Kristovo" zapalují svíce od posvěceného velikonočního ohně, čímž se celý kostel prozáří světlem. Zapálí se také křestní svíce a slaví se slavnost Vzkříšení. Svíce se zapalují také při pohřbech a křesťané se za mrtvého modlí, aby také on "vstal" k novému životu – s Bohem.

Kříž

Symbol kříže je mnohem starší než křesťanství. Znali ho už staří Egypťané, Číňané či Kréťané. Stal se symbolem věčnosti a především symbolem propojení božského (svislé rameno) a pozemského světa (vodorovné rameno). Zároveň je nejdůležitějším symbolem křesťanství, neboť Kristus byl odsouzen ke smrti ukřižováním na kříži (tento trest patřil k nejkrutějším a byl určen pro nejtěžší zločince zasloužilé pohrdání).

Existuje několik druhů křížů: antoninský (ve tvaru písmene T), kříž sv. Ondřeje (ve tvaru písmene X), řecký kříž (rovnoramenný) a latinský (delší svislé rameno) – to je klasický křesťanský kříž, na němž byl ukřižován Ježíš Kristus.

Jidáše

Název jidáše označuje pečivo z kynutého těsta stáčené do různých motaných tvarů. Nejčastěji se s tímto pečivem však setkáme ve tvaru válečku, který symbolizuje provaz, na kterém se oběsil zrádce Jidáš. Toto pečivo se totiž peče na Zelený čtvrtek jako připomínka na apoštola Jidáše, který Krista před jeho popravou zradil.

Pučálka

Celé velikonoční období provázel naklíčený hrách zvaný "pučálka". Jeho příprava byla taková: v široké nádobě se hrách zalil na dva prsty vlažnou vodou a nechal se stát dva dny na teplém místě, až napučel. Potom se slila přebytná voda – jen tak, aby byly hrášky částečně ponořeny. Po třech dnech mu začínaly rašit klíčky. Takto připravená pučálka se pak nejčastěji zprudka opékala na rozehřátém másle v pánvi. Jídala se hlavně solená a pepřená, ale také na sladko s rozinkami – to když byl v postním velikonočním období očekáván k námluvám ženich.

Kočky

Ježíše přijíždějícího do Jeruzaléma lidé vítali palmovými ratolestmi. Coby „posly jara“ je u nás nahradily svčené kočky, což jsou pučící pruty z jív. Světlí se v kostelech o Květné neděli a spalují následující rok o Popeleční středě.

Vysévání obilí

Vysévání obilí znamená počátek zemědělských prací. Lidé si obilí vysévají i doma, do misek a talířů, aby rostoucí zelená travička přivedla přicházející jaro i do jejich domovů a společně s dalšími jarními květinami a ozdobami navodila tu pravou jarní atmosféru. Zelená je barvou jara, a tak spolu s dalšími hřejivými a jasavými odstíny žluté, oranžové, a jasně modré příjemně oživí po zimě ještě prochládlé byty.

Velikonoční kaktus

Snad každý zná vánoční kaktus, kvetoucí právě o svátcích vánočních. Avšak slyšeli jste už i jeho „bratrance“? O kaktusu velikonočním? Ten má narozdíl od vánočního červené nebo oranžovočervené pravidelné květy a jeho zelené články listů jsou

obroubené nápadným červeným lemem. Pochází z Brazílie, ze státu Santa Catarina. Roste na stinnějších místech, v pralesích – často i v korunách stromů.

Řehtačky

Jelikož od Zeleného čtvrtku po Bílou sobotu zvony mlčely („odlétaly do Říma“), ke svolání k bohoslužbám lidem musely posloužit jiné nástroje: různé řehtačky, klapačky, mlýnky, trakářky a všechno jiné, co vydávalo rámus.

Velikonoční období

Na Velikonoce se křesťané připravují čtyřicetidenní postní dobou, která začíná Popeleční středou po masopustním úterý a končí šestou postní nedělí – Květnou. Původně to byla doba, kdy lidé toužící přijmout křest (katechumeni) zintenzivnili svoji přípravu. Ostatní Křesťané se brzy připojili, aby si tak sami svojí víru oživil. Nově pokřtění si oblékali bílá roucha, jelikož bílá symbolizovala nový život. Proto se ve velikonočním období má nosit bílá barva, která zároveň symbolizuje světlo. Po Velikonocích nastává velikonoční doba, která trvá 50 dní až do neděle svátků "Seslání Ducha svatého".

Masopustní neděle (49 dní před Božím hodem velikonočním)

Masopustní úterý (47 dní před Božím hodem velikonočním)

1. den půstu: Popeleční středa (46 dní před Božím hodem velikonočním)

2. den půstu: Pytlový čtvrtek (45 dní před Božím hodem velikonočním)

5. den půstu: 1. neděle postní - Černá "Invocavit" (42 dní před Božím hodem velikonočním)

12. den půstu: 2. neděle postní - Pražná "Reminiscere" (35 dní před Božím hodem velikonočním)

19. den půstu: 3. neděle postní - Kýchavá "Oculi" (28 dní před Božím hodem velikonočním)

26. den půstu: 4. neděle postní - Družebná "Laetare" (21 dní před Božím hodem velikonočním)

33. den půstu: 5. neděle postní - Smrtonosná "Indica" (14 dní před Božím hodem velikonočním)

40. den půstu: 6. neděle postní - Květná "Palmarum" (7 dní před Božím hodem velikonočním)

1. den Velikonočního týdne: Modré pondělí (někde Žluté; 6 dní před Božím hodem velikonočním)

2. den Velikonočního týdne: Šedivé úterý (5 dní před Božím hodem velikonočním)

3. den Velikonočního týdne: Sazometná středa (Škaredá, Černá, Smetná; 4 dny před Božím hodem velikonočním)

4. den Velikonočního týdne: Zelený čtvrtek (3 dny před Božím hodem velikonočním)

5. den Velikonočního týdne: Velký pátek (2 dny před Božím hodem velikonočním)

6. den Velikonočního týdne: Bílá sobota (1 den před Božím hodem velikonočním)

Velikonoční noc (Velká; z Bílé soboty na Boží hod velikonoční)

7. den Velikonočního týdne: Boží hod velikonoční

Velikonoční pondělí (Červené; 1 den po Božím hodě velikonočním)

Bílá neděle (7 dní po Božím hodě velikonočním)

Na nebe vstoupení Páně (39 dní po Božím hodě velikonočním)

Svátky svatodušní (49 dní po Božím hodě velikonočním)

Nejsvětější trojice (56 dní po Božím hodě velikonočním)

Božího těla (60 dní po Božím hodě velikonočním)

Postní doba

Popeleční středa

O Popeleční středě se světlí popel z ratolestí, které byly posvěceny minulého roku na Květnou neděli. Tímto popelem dělá kněz na čele věřícím kříž, říkájíc při tom slova: „Pomni člověče, že prach jsi a v prach se navrátíš.“ Tím se věřícím připomíná pomíjivost tohoto života a nutnost pokání.

Co se traduje:

- Kdo o masopustním úterku (před Popelečnou středou) bude tancovat přes půlnoc, objeví se mu čert v zeleném kabátě a bude strašit takového neznaboha!
- Kdo dnes bude prát prádlo, tomu pak stejně zůstane po celý rok špinavé.
- Kdo se dnes napije svěcené vody či kořalky, bude v létě ochráněn před komáry.
- Kdo dnes peče chléb, tomu tento den při pečení pomáhá sám Pán Bůh se všemi svatými.
- Pradleny říkaly: „Škaredou středu nerada předu, ráda spím, co je kde dobrého, všechno sním.“

Zvyky:

Praní zástěr: Na Přeloučsku chodily ráno ženy s hrncem s rozpuštěným mýdlem a natíraly jím tváře mužů, kteří se dosud neprospali z masopustu. Kdo se tomu chtěl ubránit, musel se vykoupit penízem. Za ty pak ženy kupovaly sladkou rosolku a společně ji popíjely.

Na Ledečsku po vsi chodíval od stavení ke stavení směšně oblečený člověk s rozžatou lucernou v ruce a předstíral, že hledá ztracený masopust. Poté, co mu někteří povolili hledat jej u nich doma, prohlédával každý kout a lidé se smíchem přihlíželi. Dostal za to nějaké zbytky z masopustu.

Pytlový čtvrtek

Tento den se dojídaly zbytky z masopustních hodů. Byla to jakási "hodokvasní prodloužená". A odkud název? Po masopustě se totiž všechno zbylé sní, stráví - zpytluje! Nebo byl název odvozen od režného pytlového roucha postního.

1. neděle postní - Černá (Liščí/Sametová) "Invocavit"

Odkud pocházejí názvy první neděle postní? Černá: Protože se ženy odívaly do černých šatů, čímž se buď připomínalo ukřižování Krista, nebo to značilo nadcházející půst. Samometná: Protože byla dnem úklidu. Liščí: Protože matky v noci tajně pekly preclíky, které pak děti nacházely navěšené na barevných stužkách na vrbových proutcích nebo na ovocných stromech - „nadělila jim je liška“. Kolik dětí, tolik bylo proutků. (Ve třetím postním týdnu obcházela stavení v Kostelci u Vorlíka žena přestrojená za lišku. Měla koš plný preclíků. V domě, do kterého přišla, vykropila světnici, dala majitelům láhev s rosolkou a pak malé děti i dospělé honila jako liška. Když dostala dárek, odešla.)

2. neděle postní - Pražná "Reminiscere"

Název Pražná byl spojen s postním pokrmem "pražma", připraveným z upražených naklíčených obilných zrn. Z tohoto pražma se také připravovala polévka „praženka“.

3. neděle postní - Kýchavá "Oculi"

Tento název skutečně pochází od slova kýchat. Ve středověku prý existovaly mory, které se začaly projevovat kýcháním. Říkalo se: "Jakž kdo kejchl, hned náhle umřítí musil." Lidé proto vinšovali sobě "Pomáhej pán Bůh" nebo "Pozdarv Tě pán Bůh".

Poté bylo toto pozdravení znakem dobrého chování. A věřilo se, že kýchní čistí hlavu - proto se ještě podporovalo šňupáním.

Traduje se:

Kdo v tento den třikrát za sebou kýchne, bude zdravý celý rok.

Kolikrát kdo kýchne, minimálně tolik roků bude ještě žít.

4. neděle postní - Družebná "Laetare" (Družbadlná/Družbadlnice; Středopostní; Růžebná/Růžová)

O Družebné neděli se chlapci a dívky scházeli ke společným posezením, kdy každý přinesl nějakou svačinu a tu pak společně snědli.

Ženich také chodil s družbou do domu, kam chtěl o pomlázce přijít na námluvy. Dostal zde k jídlu "pučálku", přičemž se mu předložila vidlička, on však měl správně počkat na lžíci, jinak se mu vysmáli. Název Středopostní pochází od toho, že tato neděle tvořila pomyslný střed půstu. A Růžebná/Růžová se nazývá proto, že se v tuto dobu v Římě světila zlatá růže.

5. neděle postní - Smrtonosná (Smrtná, Smrtelná) "Indica"

Ze vsi se vynášela bohyně smrti a zimy - Smrtka (Morana, Mařena, Mořena, smrtholka) a přinášelo se léto v podobě mladého stromku. Lidé Smrtku nejčastěji vytvářeli ze slámy a strojili do starých ženských šatů. Poté ji připevňovali na vysokou tyč a v čele průvodu vynášeli za ves a tam ji hodili do vody, zahrabali nebo upálili. Zpět se vraceli s "litem" - malým zeleným stromkem ověšeným různými ozdobami. Za hlasitého prozpěvování s ním obcházel domy a koledovali. Věřilo se, že z toho domu, odkud se chlapec nezúčastní obřadu, někdo do roka zemře. Celý tento zvyk však pochází z pohanských dob a církve jej zakazovala.

6. neděle postní - Květná (Květnice/Květnica, Beránková, Palmová) "Palmarum"

Tuto neděli se světili kočičky a vrbové proutky se slovy: "Květná neděle spojuje Kristův královský triumf a oslavu jeho utrpení vjedno. Obojí je ve velikonočním tajemství vzájemně propojeno..." To na památku slavného vjezdu Ježíše Krista do Jeruzaléma na oslátku, kdy mu lidé na cestu házeli useknuté ratolesti stromů. A právě proto se světili kočičky (kocanky, kořátka, barušky, bahniře) - svazky jívových prutů. Nově posvěcené větvičky se vymění za staré, které se spálí. Dříve se světily i jiné ratolesti - například lískové, jasanové, březové nebo vrbové. Této neděli se říká také Palmová podle nových pučících prutů.

Co se traduje:

- Nemá se nic péci, neboť by se zapekl květ na stromech a bylinách a nebylo by žádného ovoce.

- Kdo spolkne 1-3 posvěcené kočičky, nebude je bolet po celý rok v krku.

- Kdo si posvěcenými kočičkami přetře oči se slovy „kočičky, kočičky, aby nebolely vočičky“, nebudou jej bolet oči.

- Kouzlo: Kdo o Květné neděli uřízne čarovný vrbový proutek, bude jej moci použít, pokud najde zlaté vejce. To nosí černá slepice s bílou chocholkou, avšak zanáší je. Kdo jej najde, ať jej zahrabe do slámy a před půlnocí jde na křižovatku lesní a polní cesty a zde je položí. Vrbovým proutkem ať zamává k jihu, severu a východu a objeví se duch a vyplní člověku každé přání.

Zvyky:

Svěcené kočičky se zastrkávaly za kříž nebo svatý obrázek ve světnici, jinde se dávaly do sklepa.

Oblékaly se nové šaty a jiné se vyvěšovaly, aby v nich člověk kvetl.

Vymetalo se obydlí zelenými ratolestmi, aby všekerá neřest zahynula.

Velikonoční týden - pašijový, svatý, velký

Vlastní Velikonoce začínají Květnou nedělí, která zahajuje pašijový týden (pašije - latinsky utrpení) – poslední týden čtyřicetidenního půstu. O Květné neděli se začíná oslava Svatého týdne průvodem, který symbolicky naznačuje, že následujeme Pána na jeho cestě utrpení a účastníme se jeho kříže, abychom dostali také podíl na jeho vzkříšení a na jeho životě.

1) Modré pondělí (někde Žluté)

2) Šedivé úterý

Modré pondělí a Šedivé úterý měly pouze své názvy a mimo mše svaté se v tyto dny žádné obřady nekonaly.

3) Sazometná (Smetná, Škaredá, Černá) středa

Tento den se především uklízelo. Říkalo se jí Sazometná nebo Smetná, protože se vymetaly saze z komínů a smýčily se domy. Název Škaredá je od toho, že v tento Jidáš škaredil (žaloval) na Krista.

Lidé nosí do kostela polínko dřeva a dají je opálit na hranici jidáše. Doma z něho nadělají louček a z těchto křížků, které o Veliké neděli po obědě s ratolestmi svěcenými na neděli květnou zastrkají do rohů polí. Vždy tři lístky a ratolest, načež je svěcenou vodou pokropí. Který hospodář bude mít dříve zastrkané křížky, bude mít časnější žně. Jak vysoké jsou ratolesti s posvěcenými kočičkami, tak vysoko vzroste obilí. Křížky s ratolestmi chrání před krupobitím.

Co se traduje:

- Kdo se bude tento den škaredit a mračit, bude se mračit po všechny středy v roce.

- Důsledný úklid vyhání zlé duchy z domu.

4) Zelený čtvrtek

V ten den se nosilo zelené mešní roucho – od toho možná název Zelený čtvrtek. Také se jedla jen zelená strava (špenát, zelí), aby byl člověk zdravý po celý rok. Jedná se o velmi starý zvyk převzatý z židovské slavnostní večeře Pesach.

Tímto dnem umlknou zvony („odlétají do Říma“) a znovu se rozezní až na Bílou sobotu při zpěvu Gloria. Proto ke svolání k bohoslužbám lidem sloužily jiné nástroje: různé řehtačky, klapačky, mlýnky, trakářky a všechno jiné, co vydávalo rámus. S řehtačkou v podobě trakaře také procházel vesnicí v poledne a večer zástup dětí, kteří odříkávali říkanku, na jejímž konci zvolali: "Cruciferum d'áblum" na znamení, že Jidáš se už v pekle smaží.

Co se traduje:

- Kdo si zacinká penězi, když zazní zvony naposledy, budou se ho peníze držet po celý rok.
- Kdo tento den zazvoní paličkou o hmoždír, opustí jeho stavení hmyz a myši.
- Kdo dnes smetí spálí, hodí přes plot nebo vynese na rozcestí, jeho stavení taktéž opustí hmyz a myši.
- Kdo se ráno umyje rosou, je uchráněn před onemocněním šíje a dalšími nemocemi.
- Kdo sní před východem slunce pečivo namazané medem, je chráněn před uštknutím hadů a před žihadly vos.
- Kdo sní jidáše potřeného medem, bude zdravý.
- Kdo vymete tento den z domu uhlí, nebudou se mu dobře líhnout kuřata.
- Nemá se nic půjčovat a s nikým se nehádat - odměnou se budou všechny hádky vyhybat a peníze si samy cestu najdou.
- Zůstane-li ve vesnici mrtvola některého občana přes Zelený čtvrtek, Velký pátek, nebo Bílou sobotu, brzy vypukne v dědině oheň.
- Když majitel domu obejde po západu slunce stavení a vykropí věchýtkem ze slámy jeho nejbližší okolí svěcenou vodou z nového hrnku, uchrání to jeho obyvatele před zlými čarodějnicemi a dalšími zlými bytostmi. Při kropení má říkat: "Ven hosti bez kostí! Žádný neřád nebude se v tomto domě zdržovat!"
- Kdo chce mít zdravé a dojně krávy, ať se řídí touto radou: V noci před Zeleným čtvrtkem natrhejte alespoň šest jarních bylin a uvařte je v trojí vodě. Pak tento nápoj podejte kravám před první pastvou, omyjte jím i jejich těla a také vykropte chlív.

Zvyky:

Lidé v tento den vstávali velice časně, pomodlili se pod širým nebem a omyli rosou. Někde se tato tradice dodržovala až na Velký pátek.

Hospodyně pekly jidáše - zvláště tvarované obřadní pečivo z kynutého těsta - jako připomínku na apoštola Jidáše, který Krista před jeho popravou zradil.

Sel se len a hrách, protože vše o Zelený čtvrtek zaseté prý dobře prospívá.

Konaly se pandělinky - ranní pobožnosti podobné rorátům před Vánoci. Začínaly se už před čtvrtou ráno, jinde až po čtvrté odpoledne.

Někde děti hledaly už tento den vajíčka poschovávaná po zahradě.

5) Velký pátek

Tento den byl Ježíš Kristus odsouzen, ukřižován a pohřben. Podle evangelií zemřel na kříži ve tři hodiny odpoledne. Na památku jeho utrpení se přibližně v tento čas konají obřady, které mají tři části: Bohoslužbu slova (čtou se pašije), uctívání kříže a přijímání. V mnohých kostelech se také koná pobožnost křížové cesty.

Podle Bible se v momentě Ježíšovy smrti roztrhla v jeruzalémském chrámě opona, která dělila veševatyni od ostatních prostor - tak se prý Ježíšovou smrtí otevřela cesta k největšímu pokladu - k samotnému Bohu. Podle lidové tradice se však v tuto dobu otevírá cesta k jiným pokladům - pokladům v zemi.

Tento den se drží přísný půst ve znamení smutku, ticha a rozjímání. Výzdoba kostelů je chudá (žádné květiny, žádné svíce na oltáři) a písně se zpívají bez doprovodu varhan. Zvony mlčí.

Zvyky:

- Spalovaly se kočičky svěcené o Květné neděli.
- Lidé vstávali před východem slunce a chodili se mýt do potoka, aby byli zdraví. nezatopíš do východu slunce, neupečeš, nevybělíš, nezameteš, nevyneseš z domu, neprodáš, nepůjčíš, nedaruješ a nepřijmeš dar.
- Na venkově se nesmělo pracovat.
- Nepracovalo se na poli ani v sadu, aby se nehýbalo zemí.
- Nepralo se prádlo, protože by se prý namáčelo místo do vody do Kristovy krve.
- Nic se nepůjčovalo, protože půjčená věc by se mohla očarovat.
- Předly se pašijové nitě, jimiž se pak na šatech udělalo několik stehů, které měly ochránit před uhranutím a zlými duchy. Košile ušitá z plátna pašijových nití chránila před bleskem.
- Chodilo se po domech za zvuku řehtaček a oznamovalo se poledne a ranní i večerní klekání. Při tom se zpívaly popěvky namířené proti Jidášovi a Židům, kteří ukřižovali Krista. Někde děti s řehtačkami honily "Jidáše" - zrzavého chlapce.
- Někde se chlapi potápěli a snažili se ústy vytáhnout kamínek, který pak hodili levačkou za hlavu - to je mělo ochránit před bolením zubů.
- Děvčata stírala v osení rosou, aby byla chráněna před sluncem.
- V noci se tajně vysypávaly a vylévaly cestičky od domu milence k domu milenky. Pokud si hoch do rána cestičku uhlídá nepoškozenou, do roka si povede děvče k oltáři.
- Byl to Den bosorek, které tajně na březích potoka čarovaly tím, že kladly ve vodě na kámen slámu nebo povříslu, do kterého tloukly pístem na praní. Nezasvěcení však nevědí proč.

Co se traduje:

- Z vody prý vycházeli vodníci a proháněli se po souši na koních.
- Otevírá se země s poklady. Místo ukrytého pokladu označuje záře - například světýlka, zářící skalní otvor nebo zářící kapradí, případně kvetoucí (kvete od 3 do 9 hodin). Podle pověsti se v tento den na chvíli otevírá i hora Blaník.

6) Bílá sobota

O Bílé sobotě se zvony vrátily z Říma, kam odletěly na Zelený čtvrtek. Tento den se neslaví mše svatá a další svátosti, kromě pomazání nemocných a svátosti smíření.

Název Bílé soboty může být odvozen od bílého roucha novokřtěnců, kteří se tento den křtili při obřadech noční bohoslužby vigilie. Bílé roucho je znakem čistoty, připomínající smytí hříchů křtem.

Před vigilií se před kostely světil paškál - oheň, od kterého se zapalovala velikonoční svíce. Hospodyně předtím uhasily ohně doma a znovu je rozžhly až polínkem rozpáleným od paškálu. Z ohořelých dřev se pak zhotovovaly křížky, které se nosily na pole, aby dobře rodilo. Někde se dávaly uhlíky za trám domu na ochranu před požárem. Popelem z posvěceného ohně se posypávaly louky.

Na Bílou sobotu se uklízelo, bílilo a připravovalo na slavné Vzkříšení – na Hod boží velikonoční. Připravovaly se obřadní i sváteční pokrmy, pekly se mazance i velikonoční beránci, pletly se pomlázky a zdobila se vajíčka. Skončením Bílé soboty také skoncoval dlouhotrvající půst.

Zvyky:

- Před východem slunce se někde děvčata umývala rosou, aby byla pěkně bílá a nenaskákaly jim pihy.
- Před východem slunce se novým koštětem vymetalo stavení, aby se v něm nedržel hmyz a stavení bylo čisté po celý rok.

Velikonoční noc

O Velikonoční noci (z Bílé soboty na neděli Božího hodu velikonočního) se konají vigilie na oslavu svaté noci, kdy Pán vstal z mrtvých. Koná se také křestní slavnost, kdy jsou v bílém rouchu přijímáni novokřtěnci. Křest v řečtině znamená ponořovat.

7) Boží hod velikonoční

Podle židovského kalendáře je neděle prvním dnem v týdnu. A právě tohoto dne za svítání vstal Ježíš Kristus z mrtvých, čímž dovršil Boží stvořitelské a vykupitelské dílo. Proto křesťané tento den nazvali “dnem Páně” a pravidelně se schází k “lámání chleba”.

Zvyky:

- Pečou se velikonoční beránci.
- Světily se velikonoční pokrmy (beránek, mazanec, vejce, chleba a víno). Každá návštěva z něj pak dostala kousek.
- Kus svěceného jídla se daroval poli, zahradě a studni, aby byla úroda, voda a dostatek ovoce.

Co se traduje:

- Kdo o Božím hodu velikonočním jedl posvěceného beránka, pomohlo mu to pak nalézt ztracenou cestu v lesích.

Velikonoční pondělí (Červené)

Je to nejvýznamnější den velikonočního cyklu. Toho dne chlapci chodí s pomlázkami za děvčaty a ženami, šlehají je a dostávají za to od nich malovaná vajíčka, stuhy, dárečky i alkohol. Dříve chlapci na děvčata často číhali ráno, když šla do kostela. Odpoledne děti za vsí hrály různé hry o vajíčka a večer se mládež veselila při muzice v hospodě.

Bílá neděle

Je to druhá neděle velikonoční. Toho dne nosili novokřtění naposledy bílé křestní roucho. Dnes je často dnem slavnostního prvního sv. přijímání.